

9.

Immigratie, etnische diversiteit en het koloniale verleden

Inge Hendriks en Marcel Lubbers

In dit hoofdstuk laten we zien:

- Een minderheid van de Nederlandse kiesgerechtigden blijkt (zeer) negatief te staan tegenover immigranten in Nederland.
- Houdingen tegenover immigranten zijn het negatiefst op het gebied van cultuur en veiligheid, in mindere mate op economisch gebied.
- Lager opgeleiden, ouderen en mensen zonder migratieachtergrond hebben gemiddeld genomen een negatievere houding tegenover immigranten.
- Ruim drie op de vijf kiesgerechtigden vindt dat de gemeente asielzoekers moet opvangen wanneer dat nodig is.
- Etnisch profileren door de politie en belastingdienst wordt sterk afgekeurd door kiesgerechtigden.
- Ongeveer een kwart van de kiesgerechtigden vindt dat de Nederlandse staat excuses moet aanbieden voor de rol van Nederland in de slavenhandel in de 17e, 18e en 19e eeuw.
- Een op de tien respondenten vindt dat straatnamen en standbeelden die verwijzen naar het koloniale verleden zouden moeten worden verwijderd.
- Maatregelen omtrent het koloniale verleden worden met name gesteund door kiesgerechtigden met een migratieachtergrond, maar ook onder hen is er sterke verdeeldheid.

9.1 Inleiding

Sinds een aantal decennia zijn immigratie en etnische diversiteit belangrijke thema's voor veel kiezers.¹ De afgelopen verkiezingen werd dit thema overschaduwd door andere gebeurtenissen, maar desalniettemin domineerden het jaar voor de verkiezingen verschillende maatschappelijke discussies met betrekking tot immigratie en etnische diversiteit het nieuws. Zo leidde de dood van George Floyd in de Verenigde Staten tot Black Lives Matter-protesten over de hele wereld. Ook in Nederland gingen duizenden mensen de straat op.² Mede hierdoor kwam opnieuw het aanbieden van excuses voor het Nederlandse slavernijverleden ter discussie te staan. Ook ontstond er veel commotie toen bleek dat de belastingdienst jarenlang etnisch profileerde.³ De toeslagenaffaire zorgde er uiteindelijk voor dat het kabinet-Rutte III, net voor het einde van haar termijn, viel.

In dit hoofdstuk zullen we ingaan op meningen van Nederlandse kiesgerechtigden rondom het thema immigratie. Eerst zal er een algemeen beeld worden geschetst over houdingen ten opzichte van immigranten in Nederland. Ook zullen we laten zien in hoeverre men positief staat tegenover de opvang van vluchtelingen in hun gemeente. Vervolgens bespreken we de mate waarin Nederlandse kiesgerechtigden etnisch profileren door de politie en de belastingdienst tolereren. Bovendien geven we inzicht in hoeverre men positief staat tegenover het aanbieden van excuses voor het slavernijverleden door de Nederlandse staat en we bespreken in hoeverre men het eens is met het verwijderen van straatnamen en standbeelden die verwijzen naar het koloniale verleden. De thema's met betrekking tot etnisch profileren en het koloniale verleden zijn nieuw in grootschalig, representatief onderzoek en geven een uniek inzicht in de standpunten van Nederlandse kiesgerechtigden ten opzichte van deze actuele kwesties.

We kijken niet alleen naar gemiddelden, maar ook naar de mate waarin sociale groepen in de samenleving verschillen en welke sociale

scheidslijnen zichtbaar zijn met betrekking tot deze sentimenten. De wetenschappelijke literatuur laat zien dat niet alle groepen in dezelfde mate negatief staan tegenover immigratie. We onderzoeken in hoeverre mensen die verschillen naar migratieachtergrond, opleiding en leeftijd – factoren die in de wetenschappelijke literatuur worden aangemerkt als relevante scheidslijnen – verschillen in hun houdingen.⁴ Als laatste zullen we kort ingaan op de verschillen in houdingen van de electoraten van politieke partijen.

9.2 Negatieve houdingen ten opzichte van immigranten

Hoe denkt men over de aanwezigheid van immigranten in Nederland? Hierover legden we Nederlandse kiesgerechtigden vijf stellingen voor, waaronder standaard wetenschappelijk stellingen voor het meten van ervaren dreiging (zie figuur 9.1).⁵

Op economisch gebied is men meer positief dan negatief over immigratie. Het aantal respondenten dat denkt dat immigranten goed zijn voor de Nederlandse economie is ruim dubbel zo groot (42,0%) dan het aantal respondenten dat het tegenovergestelde denkt (20,2%).

Men is duidelijk bezorgder over een culturele dreiging van immigranten dan over de economische dreiging. We zien dat ruim een derde (36,1%) van de respondenten het (helemaal) eens is met de stelling dat de Nederlandse cultuur wordt bedreigd door immigranten. Een net iets grotere groep (39,2%) denkt echter dat immigranten geen bedreiging vormen voor de Nederlandse cultuur. Daarnaast is een ruime meerderheid van de Nederlanders (61,2%) het (helemaal) eens met de stelling dat immigranten zich moeten aanpassen aan de Nederlandse tradities en gewoonten. Een kleine minderheid (12,0%) is het hier (helemaal) niet mee eens.

Daarnaast ervaart een substantieel deel van de respondenten dreiging op het gebied van veiligheid. Ruim vier op de tien respondenten

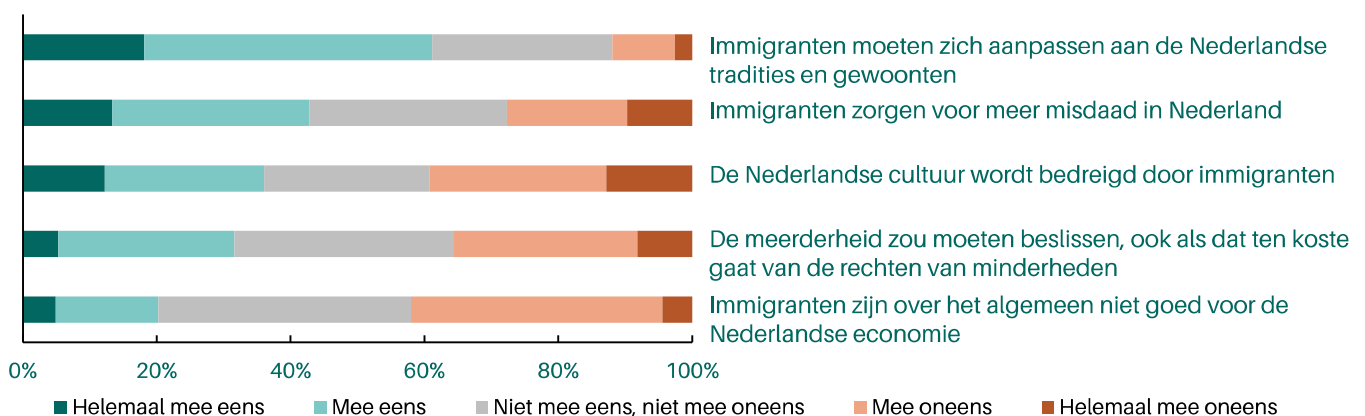
(42,8%) is het er (helemaal) mee eens dat immigranten zorgen voor meer misdaad in Nederland. De aanwezigheid van immigranten roept dus niet alleen culturele dreiging op, maar ook op het gebied van veiligheid.

Als laatste is gekeken naar het politieke aspect van de aanwezigheid van immigranten. We vroegen respondenten in hoeverre zij vinden dat de meerderheid zou moeten beslissen, ook als dat ten koste gaat van de rechten van minderheden. Hoewel deze vorm van politieke dreiging niet dezelfde omvang aanneemt als culturele en veiligheidsdreiging, is een aanzienlijk deel van de respondenten het (helemaal) met deze stelling eens (31,6%). Dit betekent dat bijna een derde van de kiesgerechtigden een positie inneemt die in strijd is met de liberale beginselen van de Nederlandse democratie. De verschillende stellingen overziend, kunnen we concluderen dat een ruime minderheid zich in enige mate bedreigd voelt door immigranten en een negatieve houding heeft tegenover immigranten.

9.3 Variatie tussen groepen in houdingen jegens immigranten

Negatieve houdingen tegenover immigranten komen niet in dezelfde mate voor onder alle bevolkingsgroepen. Hieronder bespreken we verschillen naar migratieachtergrond, opleidingsniveau en leeftijd. Voor deze uiteenzetting hier gebruiken we de gemiddelde score op de vijf stellingen uit de vorige sectie. Hoe hoger een score op de schaal die loopt van 1 tot 5, hoe negatiever de houding ten opzichte van immigranten.

Wellicht het meest contra-intuïtief: negatieve houdingen tegenover immigranten zijn niet voorbehouden aan Nederlanders zonder migratieachtergrond (zie ook Hoofdstuk 12). Ook een deel van de mensen met een migratieachtergrond is negatief over immigranten. Vooral mensen met een migratieachtergrond uit overwegend Europa en Noord-Amerika zijn sterker negatief dan

Noot: * = omgekeerd voorgelegd aan de respondent

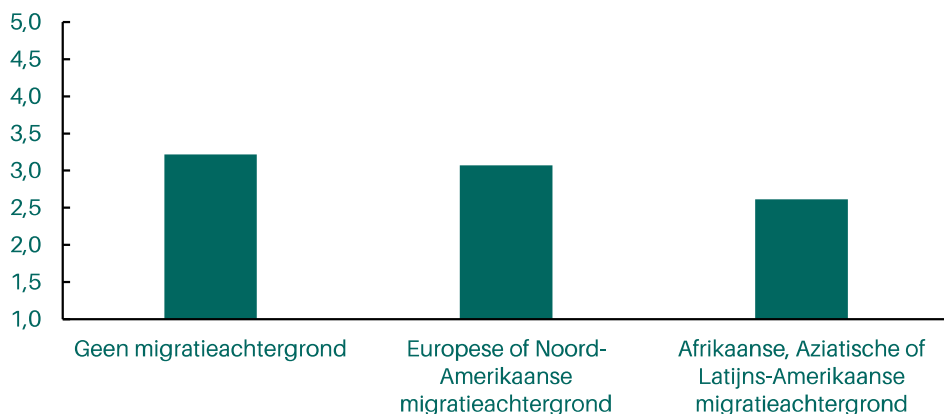
Figuur 9.1 Negatieve houdingen tegenover immigranten onder Nederlandse kiesgerechtigden

mensen met een Afrikaanse, Aziatische of Latijns-Amerikaanse achtergrond. Echter blijkt uit figuur 9.2 dat, zoals verwacht, kiesgerechtigden zonder migratieachtergrond het vaakst negatieve houdingen hebben.

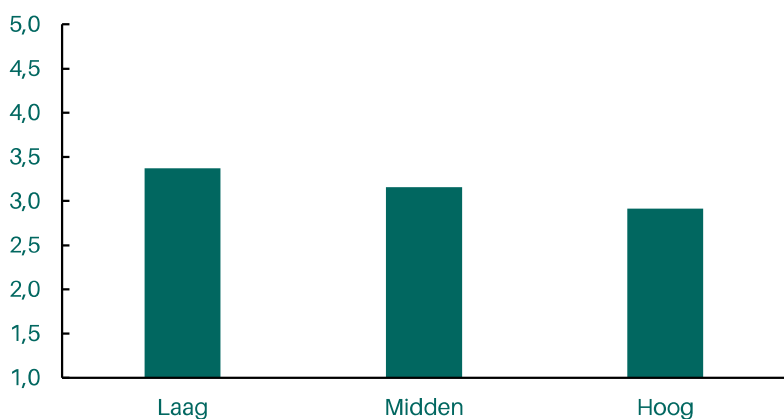
Een andere belangrijke scheidslijn wat betreft het al dan niet hebben van een negatieve houding is opleidingsniveau. Opleidingsniveau wordt vaak gezien als een belangrijke structurele factor in het overdragen van normen die de acceptatie van minderheden bevorderen.⁶ Figuur 9.3 laat inderdaad zien dat respondenten met een lager opleidingsniveau vaker een negatievere houding ten opzichte van immigranten hebben dan respondenten met een hoger opleidingsniveau. Naarmate

het opleidingsniveau stijgt, is men gemiddeld genomen minder negatief.

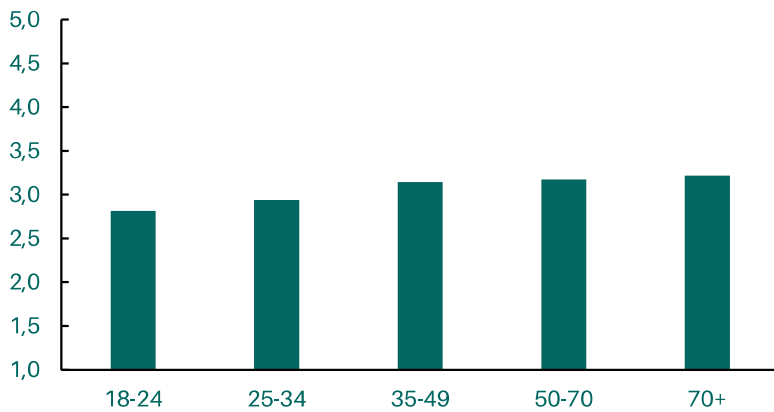
Ook zijn er verschillen zichtbaar tussen de verschillende leeftijdsgroepen. In lijn met eerder wetenschappelijke onderzoek zien we dat men gemiddeld genomen negatiever is naarmate men ouder is (zie figuur 9.4).⁷ De drie oudste leeftijdscategorieën blijken significant vaker negatieve houdingen tegenover immigranten te hebben dan de twee jongste leeftijdscategorieën.

Figuur 9.2 Negatieve houdingen tegenover immigranten onder Nederlandse kiesgerechtigden, uitgesplitst naar migratieachtergrond

Figuur 9.3 Negatieve houdingen tegenover immigranten onder Nederlandse kiesgerechtigden, uitgesplitst naar opleidingsniveau

Figuur 9.4 Negatieve houdingen tegenover immigranten onder Nederlandse kiesgerechtigden, uitgesplitst naar leeftijd

9.4 Opvang asielzoekers

In het jaar voor de verkiezingen was vanwege de pandemie de komst van asielzoekers naar Nederland beperkt. Dit veranderde in het najaar van 2021; het aantal personen dat in Nederland asiel aanvraag nam in deze periode relatief sterk toe.⁸ Gedurende deze periode werd de opvang van asielzoekers een veelbesproken kwestie in het politieke en maatschappelijke debat. Hoewel op het moment van ondervraging er geen tekort was aan beschikbare plekken in asielzoekerscentra en de opvang van asielzoekers in mindere mate in de belangstelling stond, zijn Nederlandse kiesgerechtigden gevraagd in hoeverre zij vinden dat de gemeente waarin zij wonen asielzoekers moet opvangen als dat nodig is.

In de media worden gevallen waarin asielzoekers hartelijk worden ontvangen vaak overschaduwd door protesten tegen de komst

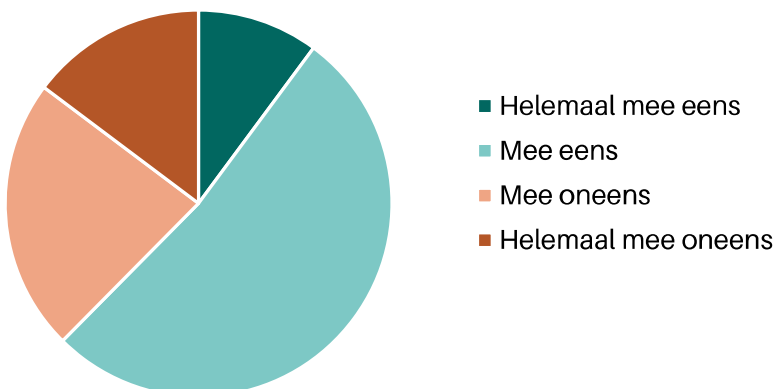
van asielzoekerscentra.⁹ Desalniettemin komt in figuur 9.5 naar voren dat een ruime meerderheid van de respondenten (62,4%) van mening is dat hun gemeente asielzoekers moet opvangen wanneer dat nodig is.

Vergelijkbaar met de verschillen gesignaleerd in anti-immigrant houdingen, zien we dat bepaalde groepen positiever staan ten opzichte van de opvang van asielzoekers dan anderen (niet weergegeven in een figuur). Kiesgerechtigden met een migratieachtergrond en kiesgerechtigden met een hoger opleidingsniveau zijn gemiddeld genomen positiever over de opvang van asielzoekers door hun gemeente.

9.5 Etnisch profileren

Begin 2021 bood het kabinet-Rutte III collectief ontslag aan vanwege zijn rol in de toeslagenaffaire. Jarenlang bleek er sprake te zijn

"Mijn gemeente moet asielzoekers opvangen als dat nodig is."

Figuur 9.5 Houdingen ten opzichte van de opvang van asielzoekers

geweest van institutionele vooringenomenheid en structurele discriminatie bij de fraudeaanpak van de kinderopvangtoeslag. Zo werden ouders met een dubbele nationaliteit strenger gecontroleerd dan andere ouders. Het maken van onderscheid op basis van etnische achtergrond bij opsporing en rechtshandhaving wordt ook wel etnisch profileren genoemd. Niet alleen de belastingdienst blijkt zich schuldig te hebben gemaakt aan etnisch profileren, onderscheid maken op basis van etnische achtergrond komt ook voor bij bijvoorbeeld de marechaussee en de politie.¹⁰

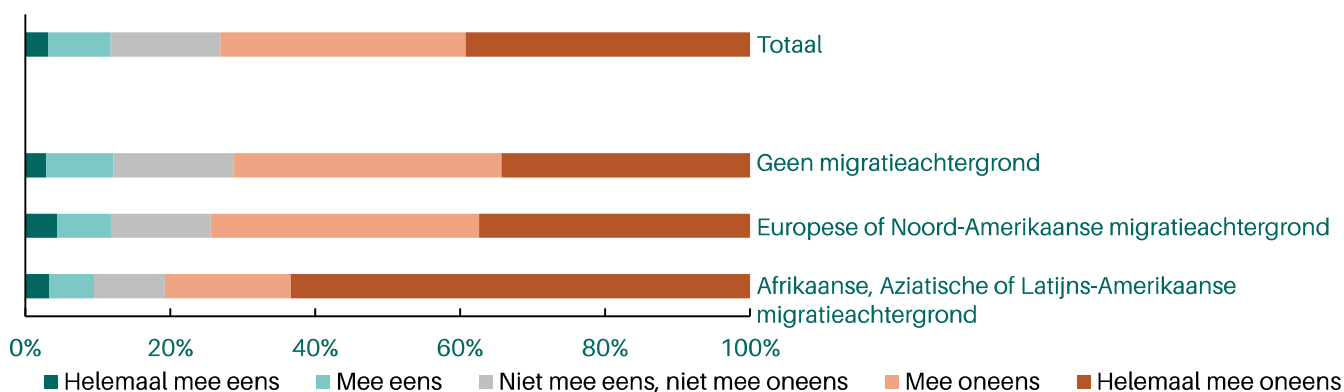
Om meer inzicht te krijgen in attitudes ten aanzien van etnisch profileren hebben we de respondenten gevraagd in hoeverre zij vinden dat de politie en de belastingdienst een onderscheid zouden mogen maken tussen mensen op basis van hun etnische achtergrond. Een grote meerderheid – respectievelijk 73,1% en 80,6% - is het er (helemaal) niet mee eens dat de politie en de belastingdienst etnisch profileren. Slechts 11,8% van de Nederlandse kiesgerechtigden is het er (helemaal) mee eens dat de politie onderscheid maakt tussen mensen op basis van etnische achtergrond. Voor etnisch profileren door de belastingdienst ligt dit percentage nog lager: 8,0% is het (helemaal) eens met etnisch profileren door de belastingdienst.

Figuur 9.6 laat zien dat kiesgerechtigden zonder migratieachtergrond gemiddeld genomen het iets vaker (helemaal) eens zijn met etnisch profileren door de politie, maar nog altijd is meer dan twee derde erop tegen. De verschillen zijn klein; onder alle groepen is de mate waarin etnisch profileren wordt afgekeurd groot. Hetzelfde geldt voor etnisch profileren door de belastingdienst (zie figuur 9.7).

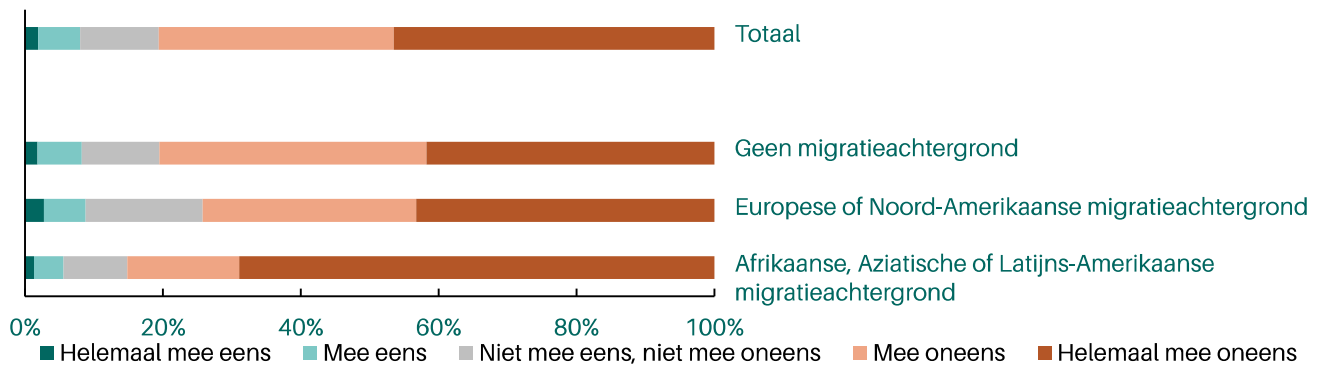
Hoewel opleiding een relatief belangrijke voorspeller is voor negatieve houdingen tegenover immigranten in het algemeen, zien we geen grote verschillen met betrekking tot etnisch profileren. Er zijn vrijwel geen significante verschillen zichtbaar tussen de verschillende opleidingscategorieën in de mate waarin zij etnisch profileren door zowel de politie als de belastingdienst afkeuren. Ook leeftijd blijkt niet heel duidelijk samen te hangen met de afkeuring van etnisch profileren.

9.6 Het koloniale verleden

Onder andere de Black Lives Matter-protesten in de zomer van 2020 gaven de discussie omtrent het aanbieden van excuses voor het slavernijverleden weer elan. Eerder al vlamde deze discussie geregeld op rondom de zwartepietendiscussie in Nederland. Tijdens deze protesten en discussies klonk niet alleen

Figuur 9.6 Houdingen ten opzichte van etnisch profileren door politie, uitgesplitst naar migratieachtergrond

Figuur 9.7 Houdingen ten opzichte van etnisch profileren door belastingdienst, uitgesplitst naar migratieachtergrond

de roep om excuses, ook standbeelden en straatnamen die verwijzen naar het koloniale verleden kwamen onder vuur te liggen.¹¹ Om meer inzicht te krijgen in de mening van de kiesgerechtigde Nederlander over deze thema's, is gevraagd in hoeverre zij denkt dat de Nederlandse staat haar excuses moet aanbieden voor de rol van Nederland in de slavenhandel in de 17e, 18e en 19e eeuw. Ook vroegen we of mensen vinden dat straatnamen en standbeelden die verwijzen naar het koloniale verleden moeten worden verwijderd.

Een minderheid van de respondenten (23,6%) vindt dat Nederlandse staat haar excuses moet aanbieden voor de rol van Nederland in de slavenhandel (zie figuur 9.8). Grote verschillen zijn echter zichtbaar wanneer er een onderscheid wordt gemaakt tussen kiesgerechtigden met en zonder migratieachtergrond. 16,8% van de kiesgerechtigden zonder migratieachtergrond is het er (helemaal) mee eens dat Nederland haar excuses aanbiedt, tegenover 52,5% van de kiesgerechtigden met een overwegend Afrikaanse, Aziatische of Latijns-Amerikaanse achtergrond. De roep om het aanbieden van excuses komt dan ook met name van de kiesgerechtigde wiens achtergrond vaker gelinkt kan worden aan het koloniale verleden (zie ook hoofdstuk 12).

Ook zijn er op dit vlak relatief grote verschillen zichtbaar zijn tussen de verschillende leeftijdsgroepen (zie figuur 9.9). Deze verschillen lijken groter dan voor negatieve houdingen tegenover immigranten. Met name

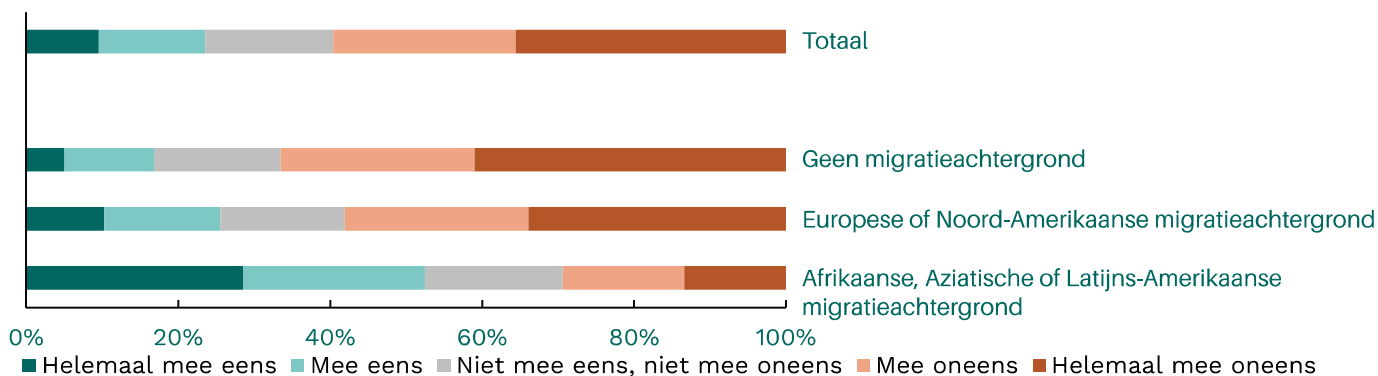
oudere kiesgerechtigden zijn van mening dat de Nederlandse staat geen excuses aan moet bieden. Slechts 19,2% en 14,0% van de respectievelijk 50- tot 70-jarigen en 70-plussers is het er (helemaal) mee eens dat de Nederlandse staat haar excuses aanbiedt voor de rol van Nederland in de slavenhandel. Hier tegenover staat dat 36,3% van de 18- tot 24-jarigen het eens is met deze stelling. Onder deze leeftijdsgroep staat zelfs een meerderheid van de respondenten positief of neutraal ten opzichte van het aanbieden van excuses. Dit kan erop wijzen dat er onder Nederlanders zonder migratieachtergrond in de loop der tijd een groter draagvlak ontstaat voor het aanbieden van excuses voor het slavernij verleden.

Tevens blijken er verschillen te zijn tussen opleidingscategorieën in de mate waarin zij het eens zijn met aanbieden van excuses (niet weergegeven in figuur). Met name hoger opgeleiden zijn het vaker (helemaal) eens met het aanbieden van excuses door de Nederlandse staat. Een op de vier hoogopgeleide respondenten ondersteunt het aanbieden van excuses. Onder de kiesgerechtigden die laag of middelbaar opgeleid zijn, is ongeveer een op de vijf van mening dat de staat haar excuses zou moeten aanbieden.

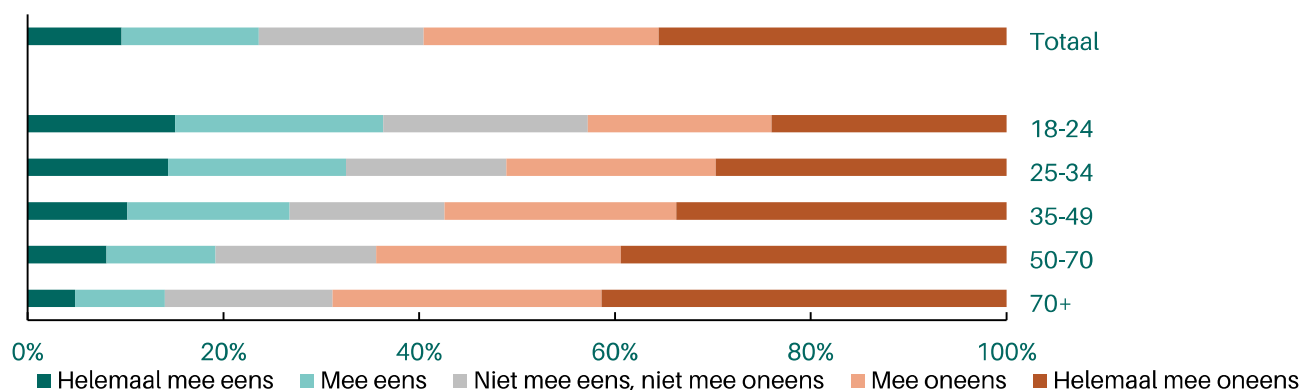
Ook vroegen we respondenten in hoeverre zij vinden dat straatnamen en standbeelden moeten worden verwijderd die verwijzen naar het Nederlands koloniaal verleden (zie figuur 9.10). Een op de tien respondenten vindt dat deze straatnamen en standbeelden zouden

moeten worden verwijderd. Opnieuw zien we dat respondenten met een migratieachtergrond positiever staan tegenover deze kwestie. Nederlandse kiesgerechtigden met een overwegend Afrikaanse, Aziatische of Latijns-Amerikaanse zijn het positiefst, maar ook onder deze groep is een minderheid (31,6%) het (helemaal) eens met het verwijderen van straatnamen en standbeelden die verwijzen naar het koloniale verleden. Onder deze groep respondenten is bovendien een bijna even groot percentage (29,9%) neutraal. Van de kiesgerechtigden zonder migratieachtergrond is slechts 5,8% het (helemaal) eens met de stelling. Bijna vier op de vijf respondenten zonder migratieachtergrond is het daarentegen (helemaal) oneens met het verwijderen van straatnamen en standbeelden die verwijzen naar het koloniale verleden. De roep om het weghalen van deze straatnamen en standbeelden vindt

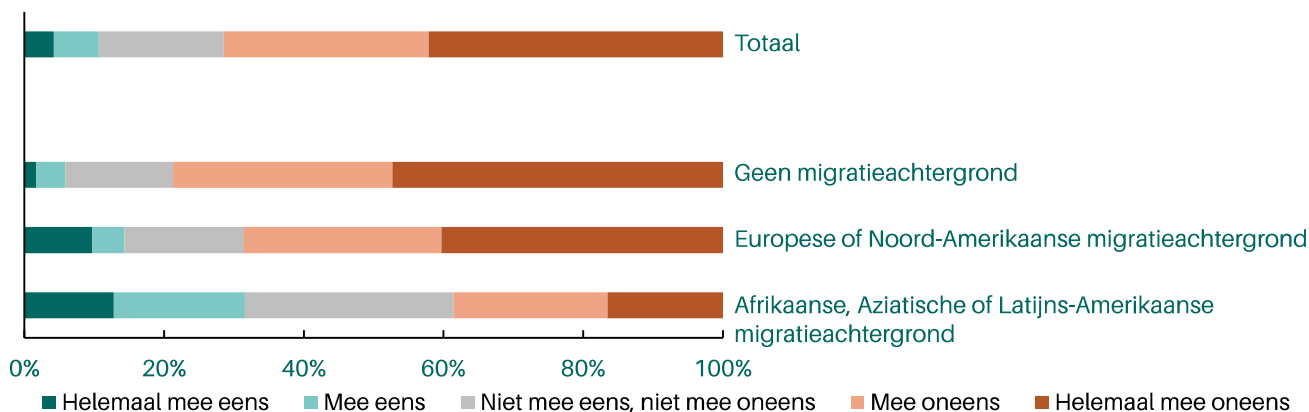
duis weinig gehoor onder de Nederlandse bevolking zonder migratieachtergrond. Daarnaast is onderzocht of kiesgerechtigden van verschillende leeftijden en opleidingsniveaus (niet weergegeven in figuur) verschillen in hun standpunten. Ook hier staan kiesgerechtigden tussen de leeftijd 18 en 24 het positiefst tegenover het weghalen van straatnamen en standbeelden, hoewel het ook hier een minderheid betreft (24,0%). 70-plussers zijn het minst positief; 4,2% is het hier (helemaal) mee eens. Het verschil naar opleidingsniveau blijkt kleiner te zijn. Kiesgerechtigden met een lager opleidingsniveau zijn het minder vaak (helemaal) eens (7,2%) met het weghalen van straatnamen en standbeelden dan middelbaar en hoogopgeleide kiesgerechtigden (respectievelijk 11,5% en 10,4%).

Figuur 9.8 Houdingen ten opzichte het aanbieden van excuses voor slavernijverleden, uitgesplitst naar migratieachtergrond

Figuur 9.9 Houdingen ten opzichte het aanbieden van excuses voor slavernijverleden, uitgesplitst naar leeftijd

Figuur 9.10 Houdingen ten opzichte van het verwijderen van straatnamen en standbeelden die verwijzen naar het koloniale verleden, uitgesplitst naar migratieachtergrond

9.7 Verschillen tussen electoraten

Al eerder constateerden we dat er sprake is van een relatief grote verscheidenheid in sommige houdingen met betrekking tot etnische diversiteit naar kenmerken van kiesgerechtigden, zoals migratieachtergrond, opleiding en leeftijd. In deze sectie zullen we ingaan op de mate waarin electoraten van de verschillende politieke partijen verschillen in hun houdingen (geen figuren weergegeven).

Allereerst vinden we dat er sterke verschillen zijn tussen de kiezers van politieke partijen in de mate waarin zij negatieve houdingen tegenover immigranten hebben. Zoals we ook al weten uit eerder onderzoek, zijn kiezers van partijen met duidelijke anti-immigratie standpunten (PVV, Forum voor Democratie en JA21) gemiddeld genomen ook daadwerkelijk het negatiefst ten opzichte van immigranten. Kiezers van onder andere GroenLinks, D66, PvdA, Volt en Partij voor de Dieren hebben minder vaak negatieve houdingen ten opzichte van immigranten.

Ongeveer hetzelfde patroon is zichtbaar voor de mate waarin kiezers vinden dat hun gemeente asielzoekers moet opvangen wanneer dat nodig is. Ook hier is het electoraat van PVV, Forum voor Democratie en JA21 het meest afwijzend. Een overgrote meerderheid van de kiezers van GroenLinks, PvdA, D66, Partij voor de Dieren, Volt steunt de opvang van asielzoekers, evenals

het electoraat van partijen met een relatief grote achterban met migratieachtergrond (DENK en BIJ1). De Christelijke waarde van naastenliefde wordt weerspiegeld in de mate waarin het electoraat van de confessionele partijen (CDA, ChristenUnie en SGP) de opvang van asielzoekers steunt: ongeveer driekwart van het electoraat van deze partijen is voorstander van het opvangen van asielzoekers in hun gemeente.

De verschillen tussen kiezers in de mate waarin zij etnisch profileren afkeuren zijn relatief klein. Onder het electoraat van de PVV, Forum voor Democratie en JA21 keurt ongeveer één op de vijf etnisch profileren door de politie (helemaal) goed. Voor alle andere partijen ligt dit percentage rond de 10% of lager. Eenzelfde patroon zien we terug voor etnisch profileren door de belastingdienst. Dit wordt zelfs nog vaker afgekeurd dan etnisch profileren door de politie. Voor alle electoraten geldt dat de ruime meerderheid tegen etnisch profileren door de belastingdienst is, ook onder de electoraten van partijen met anti-immigratie standpunten.

Duidelijkere verschillen zijn er in de mate waarin men het (helemaal) eens is met het aanbieden van excuses voor het slavernijverleden. Met name het electoraat van partijen met een relatief grote achterban met een migratieachtergrond (DENK en BIJ1) is voor het aanbieden van excuses (ongeveer driekwart van de kiezers). Hoewel kiezers van progressieve partijen gemiddeld genomen positiever zijn over

het aanbieden van excuses dan kiezers van conservatieve partijen, zien we dat de steun onder deze groep significant lager is in vergelijking met het electoraat van DENK en BIJ1. Eenzelfde patroon is zichtbaar voor houdingen ten opzichte van het weghalen van standbeelden en straatnamen die verwijzen naar het koloniale verleden, hoewel steun hiervoor onder alle groepen lager is dan steun voor het aanbieden van excuses.

9.8 Slot

In het jaar voor de verkiezingen was er opnieuw veel aandacht voor de vraagstukken rondom immigratie en etnische diversiteit, bijvoorbeeld tijdens de Black Lives Matter-protesten en de toelagenaffaire. In dit hoofdstuk legden we de houdingen van Nederlandse kiesgerechtigden ten opzichte van deze actuele kwesties onder de loep, evenals hun algemenere houdingen ten opzichte van immigranten en de opvang van asielzoekers.

Een ruime minderheid van de Nederlandse kiesgerechtigden laat zich (zeer) negatief uit over immigranten in Nederland. Wanneer men negatieve houdingen heeft, heeft men met name het gevoel dat de Nederlandse cultuur en de veiligheid in Nederland worden bedreigd. Over het algemeen wordt er minder dreiging ondervonden van immigranten op economisch gebied. Negatieve houdingen tegenover immigranten komen gemiddeld genomen vaker voor naarmate men ouder of lager opgeleid is. Hoewel negatieve houdingen ook voorkomen onder de kiesgerechtigden met migratieachtergrond, zien we dat deze houdingen het vaakst voorkomen onder de groep zonder migratieachtergrond.

Hoewel bijna de helft van de kiesgerechtigden zich negatief uitlaat over immigranten, vindt ruim drie op de vijf kiesgerechtigden dat de gemeente asielzoekers moet opvangen wanneer dat nodig is en circa 90% keurt etnisch profileren door de politie en de belastingdienst af. Deze afkeur wordt breed gedeeld door kiesgerechtigden uit verschillende leeftijds- en opleidingscategorieën,

mensen met en zonder migratieachtergrond evenals door de kiezers van vrijwel alle politieke partijen.

Daar waar een kleine meerderheid positieve houdingen heeft tegenover immigranten, steun geeft aan de opvang van asielzoekers in de gemeente en etnisch profileren afkeurt, is er weinig draagvlak voor het doorvoeren van maatregelen met betrekking tot het koloniale verleden. Ongeveer een kwart van de kiesgerechtigden – met name kiesgerechtigden met een migratieachtergrond – vindt dat de Nederlandse staat excuses moet aanbieden voor de rol van Nederland in de slavenhandel in de 17e, 18e en 19e eeuw. Bovendien vindt slechts een op de tien respondenten dat straatnamen en standbeelden die verwijzen naar het koloniale verleden zouden moeten worden verwijderd. Opvallend is dat we relatief grote verschillen zien tussen leeftijdscategorieën. Met name jongeren staan positiever tegenover zulke maatregelen. Dit kan erop wijzen dat er in de loop der tijd een groter draagvlak ontstaat voor het doorvoeren van zulke maatregelen.

Referenties en eindnoten

1. Berkhout, J., Sudulich, L. & Brug, W. van der (2015). The politicisation of migration in the Netherlands. In W. van der Brug, G. D'Amato, J. Berkhout & D. Ruedin (Eds.), *The politicization of migration* (pp. 97–118). London: Routledge.
2. Zie <https://nos.nl/artikel/2336342-regenachtige-black-lives-matter-demonstraties-in-drie-steden>
3. Zie <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/belastingdienst-schuldig-aan-structurele-discriminatie-van-mensen-die-toelagen-ontvingen~baebefdb/>
4. Scheepers, P., Gijsberts, M., & Coenders, M. (2002). Ethnic exclusionism in European countries: Public opposition to civil rights for legal migrants as a response to perceived ethnic threat. *European Sociological Review*, 18(1), 17-34.
5. Card, D., Dustmann, C., & Preston, I. (2005). Understanding attitudes to immigration: The migration and minority module of the first

- European Social Survey. CReAM Discussion Paper No. 03/05.
6. Hello, E., Scheepers, P., & Gijsberts, M. (2002). Education and ethnic prejudice in Europe: Explanations for cross-national variances in the educational effect on ethnic prejudice. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 46(1), 5-24.
 7. Hjerm, M. (2009). Anti-immigrant attitudes and cross-municipal variation in the proportion of immigrants. *Acta Sociologica*, 52(1), 47-62.
 8. Zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-asiel-migratie-en-integratie/hoeveel-asielzoekers-komen-naar-nederland->
 9. Zie <https://www.gelderlander.nl/nijmegen-e-o/zo-komen-de-eerste-afghanen-aan-op-heumensoord-opnieuw-wiegen-de-engelen-van-nijmegen~ad3b8f1e/>
 10. Bezemer, W. & Leerkens, A. (2021). Oververtegenwoordiging verder ontcijferd: Een kwantitatief onderzoek naar sociale verschillen in verdenkingskans en zelfgerapporteerd crimineel gedrag onder jongeren in Nederland. Den Haag: Politie en Wetenschap.
 11. Zie <https://www.rtlnieuws.nl/editien/artikel/5148856/standbeelden-protest-omstreden-racisme-slavernij>